

Samarbejdsdreven planlægning for multifunktionelle landskaber

Danske eksempler og
internationale tilgange

Jørgen Primdahl, Institut for
Geovidenskab og Naturforvaltning

Vandmiljøkonference 2022,
Munkebjerg 5.9.2022

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Oversigt

- Tre argumenter for samarbejdsdreven planlægning
- Landskabet som en 'samlende' factor
- De tre nøgleaktører
- Samarbejdsdreven landskabsstrategi – et framework'
- Eksempel 1 – Strategi for Nordmors
- Eksempel 2 - Nørreådal

Tre argumenter for samarbejdsdreven planlægning:

- Fra Bruxelles og Christiansborg er der kommet en række reguleringer og incitamenter vedrørende fremtidens klima, skov- og landbrug, natur, miljø og vandressourcer, friluftsliv, landdistriktsudvikling mv. – de mødes i landskabet – og kan ikke håndteres på ejendomsniveau
- En række nye problemstillinger repræsenterer uafgrænsede problemstillinger – 'wicked problems'
- I de konkrete landskaber vil mange forskellige aktører blive berørt og der vil som ofte være et højt niveau af gensidig afhængigheder – af 'interdependencies'

Traditionelle former for planlægning og politikker er dårligt egnede til at håndtere disse nye problemstillinger

De tre hovedaktører i landskabets forvaltning

Landmanden -
producent, ejer og
borger

- lokalt samarbejde -

-konflikthåndtering -

Lokalsamfundet - *Udviklingen af landskabet (place making)* - Kommunen

Et 'landscape approach' til håndtering af fremtidig arealanvendelse er blevet vidt udbredt

- Adaptiv forvaltning
- Involvering og samarbejde
- Mange skala, funktioner og aktører
- Resiliens
- Opbygning af kapacitet til samarbejde

The landscape approach:

Recommendations towards landscape-centred policies

SPECIAL FEATURE: PERSPECTIVE

Ten principles for a landscape approach to reconciling agriculture, conservation, and other competing land uses

Jeffrey Sayer^{a,1}, Terry Sunderland^b, Jaboury Ghazoul^c, Jean Laurent Pfund^d, Douglas Sheil^{e,f}, Erik Meijaard^{g,h}, Michelle Venterⁱ, Agni Klintuni Boedihartono^j, Michael Day^k, Claude Garcia^l, Cora van Oosten^l, and Louise E. Buck^k

^aCenter for Tropical Environmental and Sustainability Science, School of Earth and Environmental Sciences, James Cook University, QLD 4870, Australia; ^bCenter for International Forestry Research, Bogor 16000, Indonesia; ^cDepartment of Environmental Systems Science, Institute of Terrestrial Ecosystems, Eidgenössische Technische Hochschule, 8092 Zurich, Switzerland; ^dFauna, Forests and Nature Service, Couvet, Switzerland; ^eInstitute of Tropical Forest Conservation, Mbarara University of Science and Technology, Kabale, Uganda; ^fScience, Environmental Science and Management, Southern Cross University, Lismore, NSW 2480, Australia; ^gPeople and Nature Borneo Future Project, Consulting International, Jakarta 15412, Indonesia; ^hSchool of Biological Sciences, University of Queensland, St. Lucia, QLD, Australia; ⁱGoods and Services of Tropical Forest Ecosystems Research Unit, Centre de Coopération Internationale en Recherche Agronomique pour le Développement (CIRAD), Unité Propre de Recherche, F-34398 Montpellier, France; ^jCentre for Development Innovation, Wageningen University and Research Centre, 6700 AB, Wageningen, The Netherlands; and ^kEcoAgriculture Partners and Department of Natural Resources, Cornell University, Ithaca, NY 14853

Edited by Kenneth G. Cassman, University of Nebraska, Lincoln, NE, and accepted by the Editorial Board December 21, 2012 (received for review June 21, 2012)

Annual Review of Environment and Resources

Landscape Approaches: A State-of-the-Art Review

Bas Arts,¹ Marleen Buizer,¹ Lumina Horlings,²
Verina Ingram,¹ Cora van Oosten,¹ and Paul Opdam¹

¹Wageningen University and Research, 6708 PB Wageningen, the Netherlands;
email: Bas.arts@wur.nl

²Department of Planning, University of Groningen, 9747 AD Groningen, the Netherlands

Et 'landscape approach' til håndtering af fremtidig arealanvendelse er blevet vidt udbredt

Men det er ikke klart hvordan disse principper og ideer skal bringes i spil i praksis

Samarbejdsdreven landskabsplanlægning kan være en løsning

HERCULES The landscape approach.

Recommendations towards landscape-centred policies

- On:
- Landscape stewardship
- Landscape resilience to climate change

Annual Review of Environment and Resources

A State-of-the-Art Review

Bas Arts,¹ Marleen Buizer,¹ Lumina Horlings,²
Verina Ingram,¹ Cora van Oosten,¹ and Paul Opdam¹

¹Wageningen University and Research, 6708 PB Wageningen, the Netherlands;
email: Bas.arts@wur.nl

²Department of Planning, University of Groningen, 9747 AD Groningen, the Netherlands

Landskabstrategier: kontekst, proces, løsning

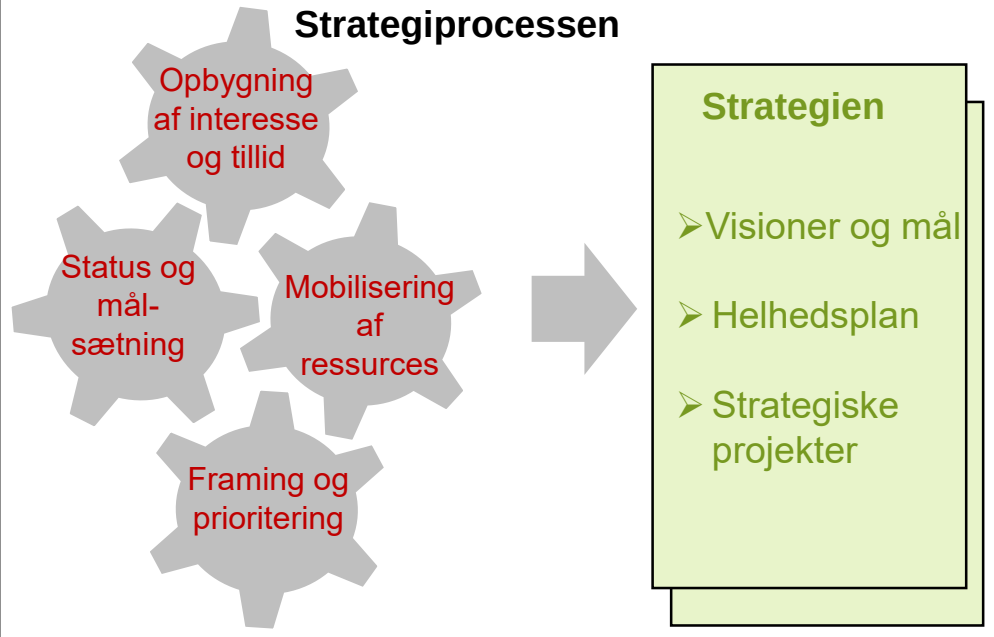
- en slags plan med klare prioriteringer og bredt ejerskab

Lovgivning og nationale/regionale planer og strategier

Programmer, fonde mv.

- EUs landdistrikts-program
- NATURA 2000
- Vandmiljøplaner
- Andet

Strategiprocessen

Kommune-planlægning og kommunal naturforvaltning

- Udpegninger
- Retningslinier
- Rammer
- Lokalplaner

Landmandens og andre primære forvalteres egne planer, borgernes og lokalsamfundenes visioner og mål

Første eksempel – Det Nordmorske bakkeland

Oprindelig projektbeskrivelse

- At skabe en helhedsorienteret landskabsstrategi, der integrerer molerlandskaber, vådområder, nærrekreative landskaber og alternative bosætningsformer i det åbne land, der kan bidrage til landskabsforvaltning.
- Afsæt i landskabet på Nordmors med særlig tilknytning til Sejerslev og områdets unikke molerforekomster
- Samlet strategi med vision, principplan og strategiske projekter

Vision for det Nordmorske Bakkeland

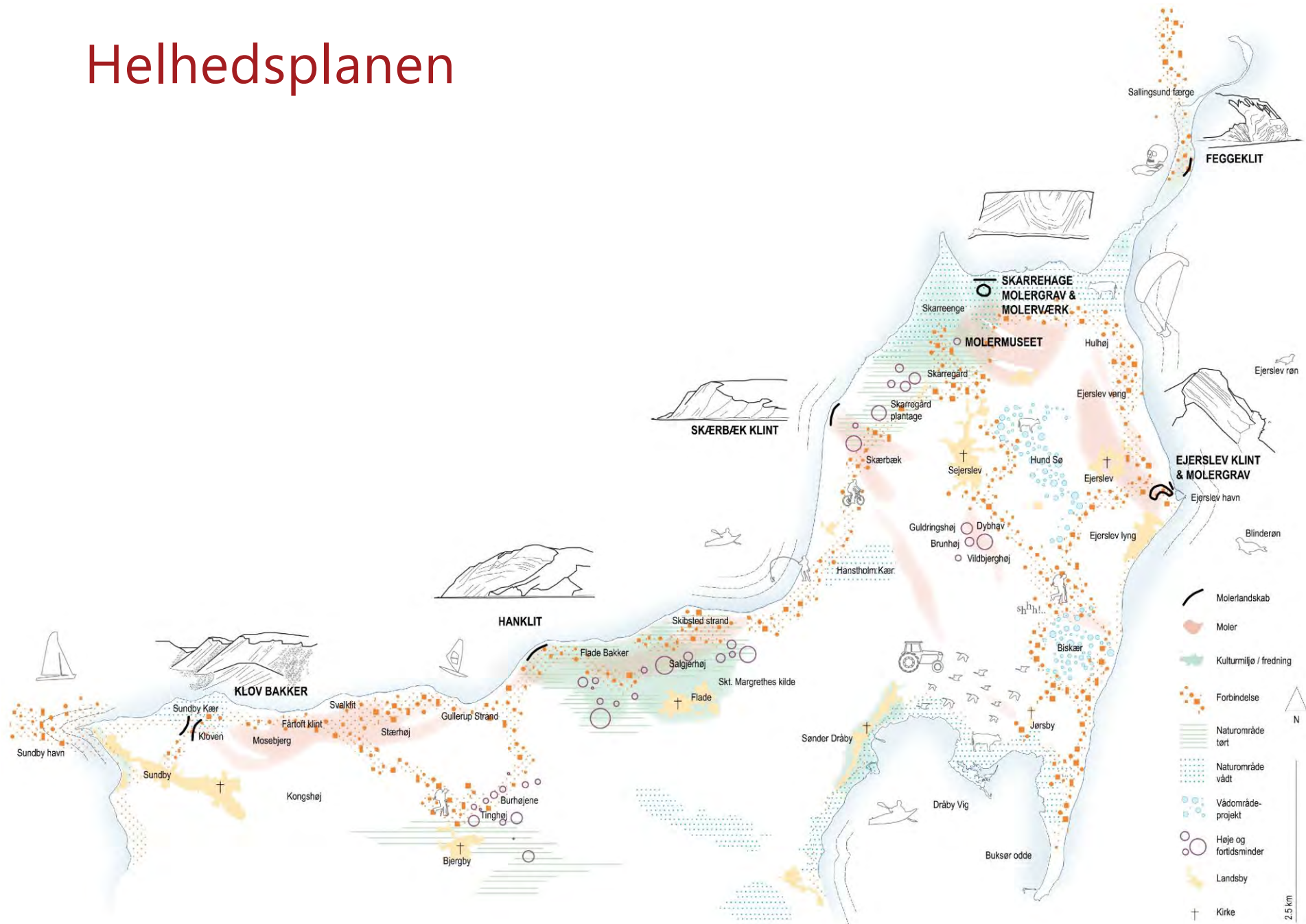
Visionen er:

at udvikle fremtidens landskaber på Nordmors til et fortællende landskab med moleret og geologien som centrale omdrejningspunkter for bosætning, erhverv og turisme.

Målsætningerne handler om

- Fortælling – formidling af det nordmorske landskab
- Anerkendelse og blik mod Thy – anerkendt udpegning og samarbejde med Nationalpark Thy
- Erhvervs- og turismeudvikling
- Sammenhæng – stisystemer og bedre rekreative muligheder
- Fællesskab – igangsætning af nye initiativer og dialogbaseret samarbejde
- Harmoni – mellem beskyttelse og udviklingsorienterede indsatser

Helhedsplanen

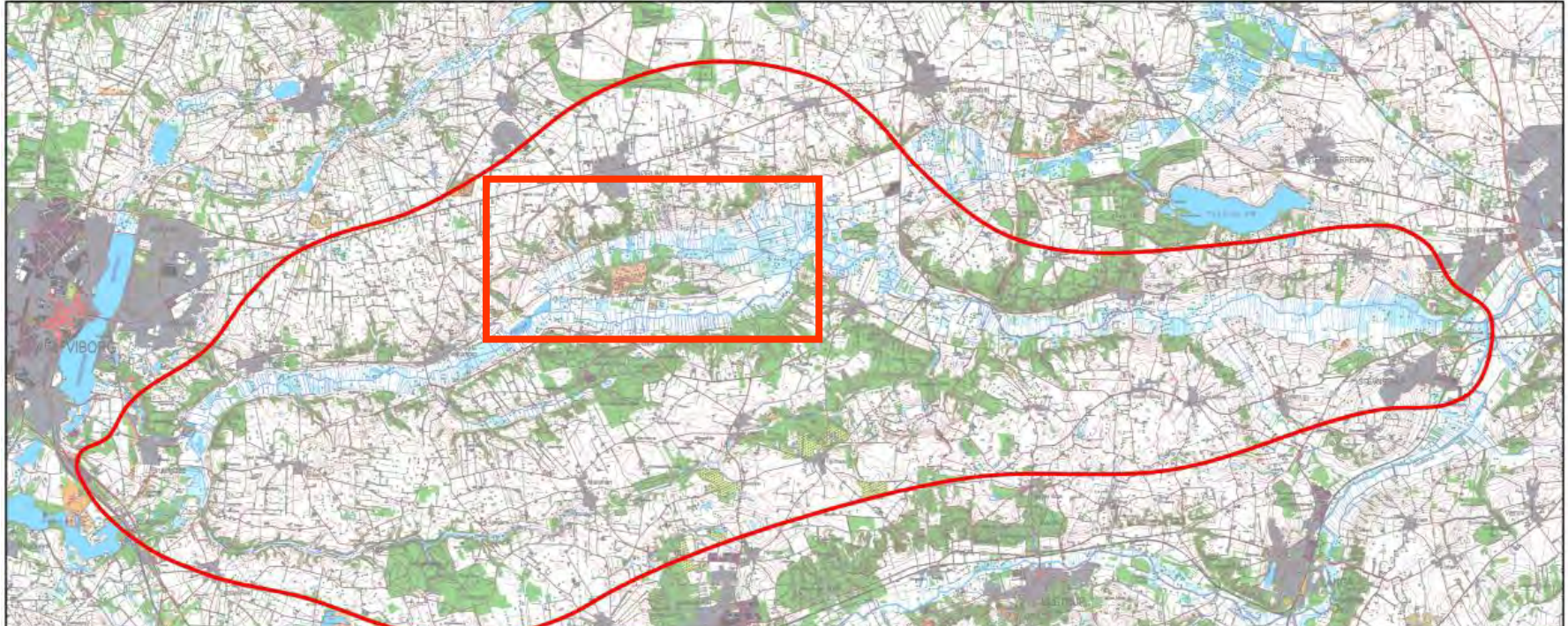

Strategiske projekter

- Anerkendt udpegning, Hanklit – UNESCO, naturpark m.v.
- Ambassadørkorps og Molerbakkerne.dk
- Ejerslev Havn – fortsat udvikling af havnen
- Fossilmuseum / moleroplevelsescenter
- Feggeklit – Vindens Hus, fortællingen om Hamlet, bedre adgangsforhold
- Øget tilgængelighed og støttepunkter
- Områdefornyelse – Bjergby og Sundby
- Kortlægning og naturforvaltning
- Vådområdeprojekter – Frostkær

Herudover er der en fredning undervejs og et holdningsskift hos de fleste politikere mht til nye indvindingsområder

Andet eksempel: Forslag til strategi for Nørreådalens landskab og en lokal for Ø-området

Klik og læs mere

VISION

Klik og læs mere

**GENERELLE
MÅLSÆTNINGER**

Klik og læs mere

**KONKRETE
MÅLSÆTNINGER**

Klik og læs mere

PRIORITEREDE PROJEKTER

Udgangspunkter

- Landskabet er i forandring – bliver vådere, mange arealer er opgivet, naturen har fået højere prioritet
- Ådalen rummer meget store arealer med organiske jorder
- Strukturudviklingen de seneste årtier har været markant – få meget store brug, mange fritidsbrug, færre dyr
- Langt de fleste landbrugere foretrækker en åben ådal
- Mange landbrugere er usikre på engarealernes fremtid
- Der er generelt stor interesse for deltagelse i samarbejde og fælles tiltag

Processen har været lærerig og produktiv

2019

2020

2021

Interviews af
lodsejere

Morgenkaffemøder

Ekskursion

Offentlige foredrag

(Lokal strategi)

Orienteringsmøder

Temadag om vandet

Workshops

Workshops

Forslag til strategi

Den regional strategi: visionen

Vi vil i fællesskab værne om
Nørreådalens varierede og storslåede
natur og kulturlandskab.

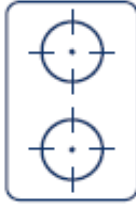
Ådalen udvikles til et
sammenhængende område af national
og international betydning.

Det skal ske via en samarbejdsdreven
forvaltning af værdierne, med
Nørreåen som vores fælles vandvej fra
Viborg til Randers.

Et rart sted at være.

Den regional strategi: de to generelle mål:

A. Nørreådalens landskabskvaliteter – en relativt **åben ådal med en mosaik præget af jordbrug og natur** – skal **beskyttes og udvikles** med støtte til bl.a. græsning af ekstensivt drevne græsarealer og gennemførelse af lavbunds- og vådområdeprojekter, hvor også hensyn til natur og friluftsliv tænkes ind.

B. **Forvaltningen af åen og vandets strømning gennem ådalen** skal gennemføres i **balancerede hensyn til landbruget, naturen, og klimaforandringerne.**

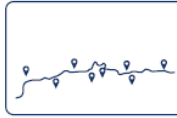

2 (af 6) konkrete mål

Landbrugets fortsatte udviklingsmuligheder skal fremmes gennem jordfordelingsprojekter som giver muligheder for erstatningsjorder og bedre arrondering ved gennemførelse af klima-, miljø- og naturprojekter. Endvidere skal en natur- og miljøvenlig drift af ekstensive græsarealer understøttes bl.a. med støtte til hegning, græsning, slåning og biomassehøst.

Ådalens naturværdier skal sikres og udvikles gennem rådgivning, gennemførelse af pleje- og naturprojekter, herunder etablering af større, sammenhængende græsningsarealer. Værdier knyttet til ådalens skove og krat skal sikres og videreudvikles. Endelig bør der afsættes plads til frie naturprocesser.

4 prioriterede projekter:

NATUR OG LANDBRUG

Der etableres større, sammenhængende græsningsarealer ned gennem ådalen med støtte til hegning, nogle steder med et primært naturformål andre steder med et kombineret natur- og landbrugsformål

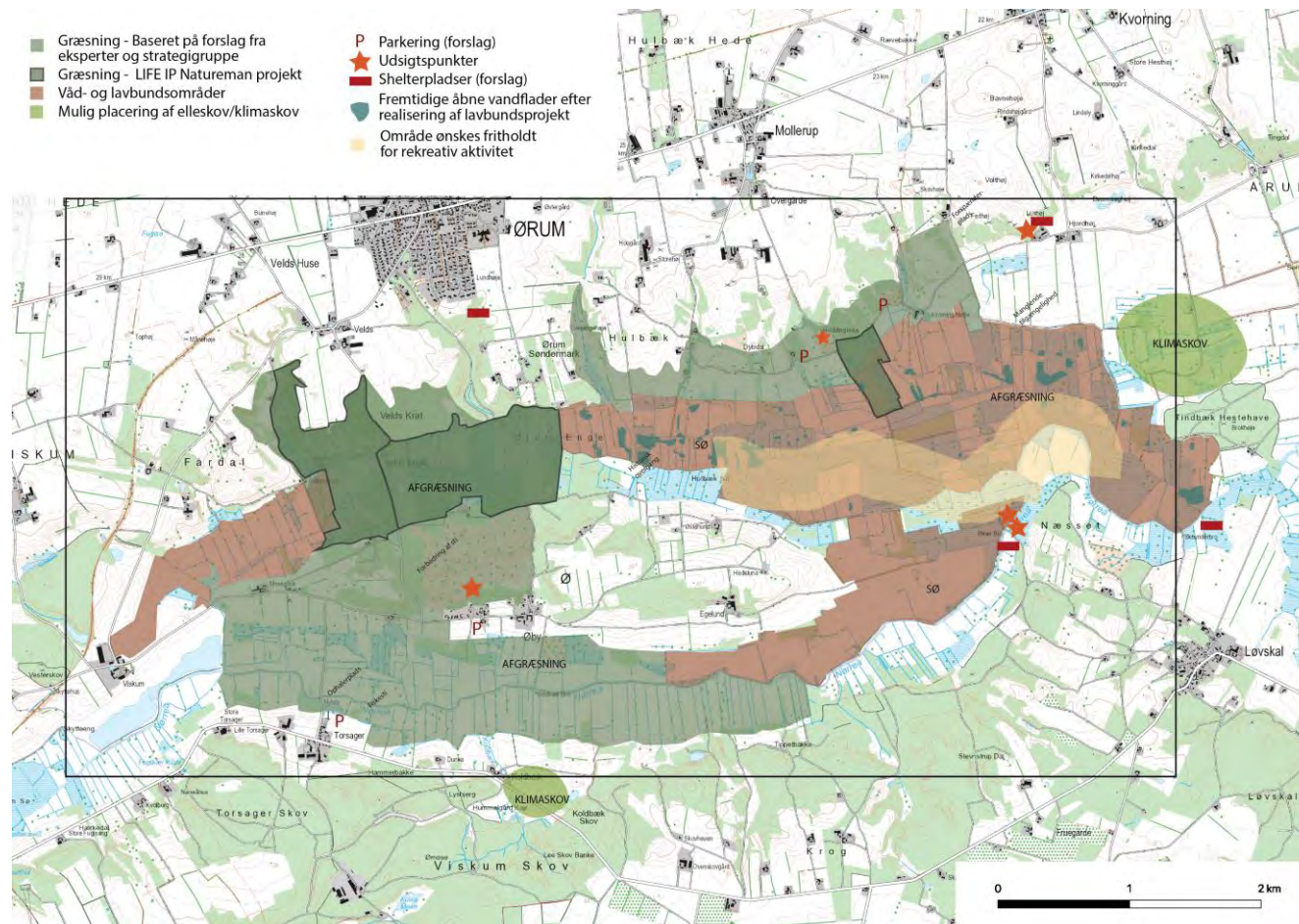
Ådalen udpeges som **nationalt/Internationalt** vigtigt område

Naturindholdet på relevante skrænter øges (via sammenhængende skove, flere ekstensive græsningsarealer, udlæg til vild natur mv.)

Der iværksættes et eller to yderligere **MUFJO-projekter** (multifunktionel jordfordeling) med tilhørende lokale strategier

- med vigtige eksempler fra den lokale strategi:

Prioriteret projekt: Større, sammenhængende græsningsarealer. Med udgangspunkt i de på planen udpegede græsningsområder etableres et antal større, sammenhængende græsningsarealer. Dette sker gennem aftaler med lodsejerne og gennem den forestående jordfordeling.

Vandet i ådalen

Målsætningen

Der skabes et **forvaltningsgrundlag for vandet i ådalen**, så der i en synergi mellem vandforvaltning, naturprojekter og klimahensyn sikres bedre muligheder for afgræsning, biomassehøst og adgang for dyr og mennesker.

Prioriteret projekt

VAND OG MILJØ

Der udarbejdes et samlet forvaltningsgrundlag for vandets strømningsveje i ådalen.

Dette gøres på baggrund af en analyse, der indeholder følgende elementer:

- Muligheder for behovsbestemt vedligeholdelse
- Ønsker og behov for græsning og biomassehøst,
- Naturværdier (rigkær og kildevæld mm)
- Realiserede og potentielle lavbunds- og vådområdeprojekter og øvrige naturprojekter
- Potentialer for klimaskov
- Potentielle og eksisterende rekreative faciliteter
- Grundvands-/drikkevandsinteresser
- Spildevandsforhold og regnvandsafledning
- Klimafremskrivinger og -forandringer

Friluftsliv, formidling mm. .

Målsætninger:

Ådalens **friluftsliv** skal **understøttes med flere og mere sammenhængende tilbud** for gående, cyklende, ridende og kano- og kajakroere mm. Der skal i øvrigt etableres et sammenhængende stiforløb fra Viborg til Randers.

Ådalens betydning som **leve- og besøgssted** skal understøttes gennem mødesteder og aktiviteter.

Der gennemføres en koordineret **formidling** af natur- og kulturhistoriske steder og fortællinger.

Projekter:

FRILUFTSLIV

Der etableres en sammenhængende, rekreativ rute fra Viborg til Randers.

FORMIDLING, LEVE OG BESØGSSTED

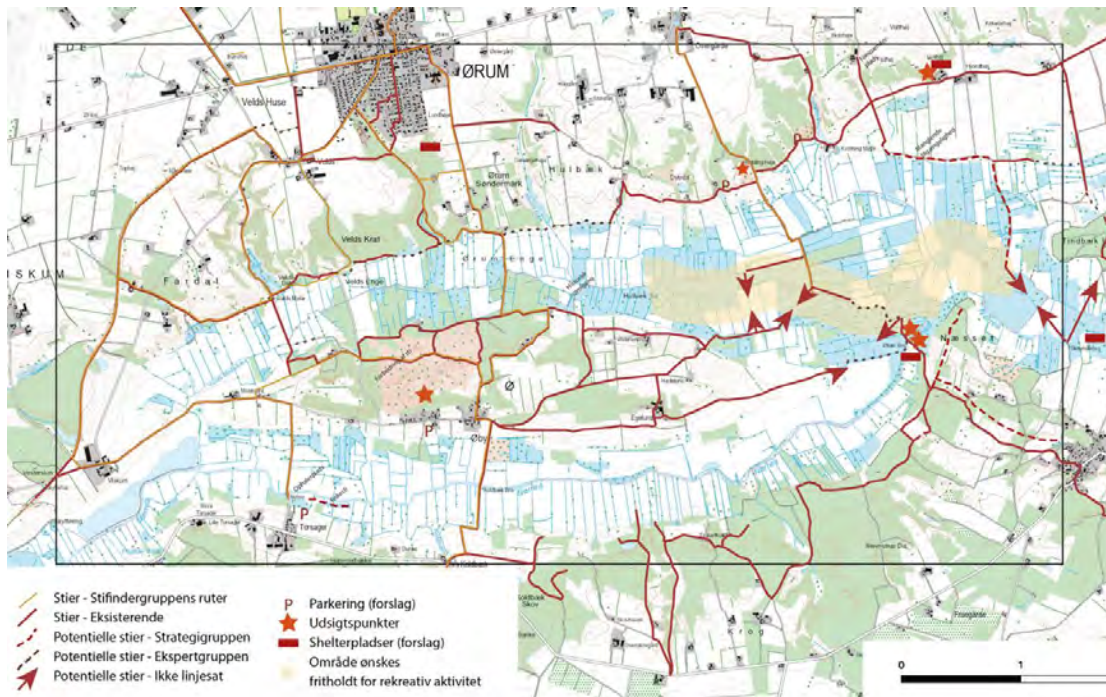
1) Der udarbejdes **materiale om natur- og kulturperler** i området med placering og beskrivelse inden for fugleliv, fisk, krebs + øvrigt dyre- og planteliv.

2) En samlet formidlingsindsats om Nørreådalens fælles identitet, og eventuelt et besøgs- og formidlingscenter for friluftsfolk, turister mv. Louringgård ved Kvorning er nævnt som et projekt i den lokale strategi for Ø-området.

Projektering og finansiering af Nørreå Natur- og Fritidscenter.

- med vigtige eksempler fra den lokale strategi:

Prioriterede projekter: Med udgangspunkt i de eksisterende stier etableres et **netværk af stier** (vandre- og cyklestier). De forskellige ruter i netværket prioriteres. Der etableres **stiovergange i ådalen** som vist på planen. Der etableres en **kano-ophalingsplads ved Nybro** v. Thorsager. Fra pladsen anlægges en kortere sti langs åen med mulighed for at fiske. Der udarbejdes et **formidlingsprogram omfattende formidling af natur-og landskabsværdierne** i området samt oplysning om regler for adgang og god 'landskabsopførsel'.

Hvad forskel vil strategien gøre? Her er mine bud:

- Vil fremme et samarbejde om ådalens fremtid
- Vil fremme afvejede hensyn – både ift de enkelte interesser og ift helheden
- Vil fremme finansiering af projekter
- Vil bidrage til kommuneplanerne
- Vil bidrage til, at Nørreådalens udvikler sig til et (endnu) bedre sted
- Vil blive anvendt som 'model' for andre ådales planlægning og bidrage til den grønne omstilling

Tak for opmærksomheden

OGGE Studies in Landscape Ecology

into-Correia, Jørgen Primdahl and Bas Pedrol

European Landscapes
Transition

tions for Policy and Practice

Lone S. Kristensen, Jørgen Primdahl og Kamilla Hansen Møller (red.)

Fremtidens landskaber

– visioner og planer for det åbne land

